

BOLALARDA O'PKANING O'SMA KASALLIKLARIIlmiy rahbar: **Bo'riyeva Dilnoz Bahriddinovna**

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti, Tibbiyot fakulteti

Mamaraimova Iroda Mamasharifovna**Xurramova Mahbuba Bahodirovna**

Davolash ishi yo'nalishi 3-kurs talabarlari

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19915048>

Annotatsiya: Bolalarda o'pkaning o'sma kasalliklari pediatriyada kam uchraydigan, ammo yuqori klinik ahamiyatga ega bo'lgan patologik holatlardan biridir. Ushbu kasalliklar orasida birlamchi va ikkilamchi (metastatik) o'smalar farqlanadi. Birlamchi o'pka o'smalari bolalarda juda kam uchrasa-da, metastatik o'smalar, ayniqsa boshqa organlardagi malign jarayonlar natijasida ko'proq kuzatiladi. O'pka o'smalarining rivojlanishida genetik omillar, embrional rivojlanishdagi nuqsonlar hamda tashqi muhit ta'siri muhim rol o'ynaydi. Klinik jihatdan kasallik uzoq vaqt simptomsiz kechishi mumkin, keyinchalik esa yo'tal, nafas qisilishi, gemoptiziya (qon tupurish), ko'krak qafasida og'riq kabi belgilar bilan namoyon bo'ladi. Diagnostikada rentgenologik tekshiruvlar, kompyuter tomografiya (KT), bronxoskopiya hamda gistologik tahlil asosiy o'rin tutadi. Davolash usullari o'smaning turi, joylashuvi va bosqichiga qarab belgilanadi. Asosiy davolash usullari jarrohlik aralashuvi, kimyoterapiya va nur terapiyasidan iborat. Erta tashxis qo'yish kasallik prognozini sezilarli darajada yaxshilaydi. Shu sababli bolalarda uzoq davom etuvchi nafas yo'llari simptomlariga jiddiy e'tibor berish muhimdir.

Kalit so'zlar: Bolalar, o'pka o'smalari, pediatriya, birlamchi o'smalar, metastaz, malign jarayon, diagnostika, kompyuter tomografiya, bronxoskopiya, kimyoterapiya, jarrohlik davolash, nur terapiyasi.

Abstract: Lung tumors in children are one of the rare but highly clinically significant pathological conditions in pediatrics. Among these diseases, primary and secondary (metastatic) tumors are distinguished. Although primary lung tumors are very rare in children, metastatic tumors are more common, especially as a result of malignant processes in other organs. Genetic factors, defects in embryonic development, and environmental influences play an important role in the development of lung tumors. Clinically, the disease can be asymptomatic for a long time, and then manifests itself with symptoms such as cough, shortness of breath, hemoptysis (sputum production), and chest pain. X-ray examinations, computed tomography (CT), bronchoscopy, and histological analysis play a key role in diagnostics. Treatment methods are determined depending on the type, location, and stage of the tumor. The main treatment methods are surgery, chemotherapy, and radiation therapy. Early diagnosis significantly improves the prognosis of the disease. Therefore, it is important to pay close attention to persistent respiratory symptoms in children.

Keywords: Children, lung tumors, pediatrics, primary tumors, metastasis, malignant process, diagnostics, computed tomography, bronchoscopy, chemotherapy, surgical treatment, radiation therapy.

Абстракт: Опухоли легких у детей являются одним из редких, но клинически значимых патологических состояний в педиатрии. Среди этих заболеваний различают первичные и вторичные (метастатические) опухоли. Хотя первичные опухоли легких у детей встречаются крайне редко, метастатические опухоли более распространены, особенно в результате злокачественных процессов в других органах. Генетические

факторы, дефекты эмбрионального развития и влияние окружающей среды играют важную роль в развитии опухолей легких. Клинически заболевание может длительное время протекать бессимптомно, а затем проявляться такими симптомами, как кашель, одышка, кровохаркание (выделение мокроты) и боль в груди. Рентгенологические исследования, компьютерная томография (КТ), бронхоскопия и гистологический анализ играют ключевую роль в диагностике. Методы лечения определяются в зависимости от типа, локализации и стадии опухоли. Основными методами лечения являются хирургическое вмешательство, химиотерапия и лучевая терапия. Ранняя диагностика значительно улучшает прогноз заболевания. Поэтому важно уделять пристальное внимание стойким респираторным симптомам у детей.

Ключевые слова: Дети, опухоли легких, педиатрия, первичные опухоли, метастазы, злокачественный процесс, диагностика, компьютерная томография, бронхоскопия, химиотерапия, хирургическое лечение, лучевая терапия.

Kirish: Bolalar salomatligini muhofaza qilish zamonaviy tibbiyotning ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. So'nggi yillarda pediatriyada uchraydigan kasalliklar tuzilmasida o'sma kasalliklari alohida o'rin egallab, ularning erta aniqlanishi va samarali davolash usullarini ishlab chiqish dolzarb masalaga aylanmoqda. Shu nuqtai nazardan, bolalarda o'pkaning o'sma kasalliklarini o'rganish muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

O'pka o'smalari bolalar yoshida nisbatan kam uchrasa-da, ularning kechishi ko'pincha yashirin va tez rivojlanishga moyil bo'ladi. Ayniqsa, malign o'smalar boshqa a'zolardan o'pkaga metastaz berishi natijasida aniqlanishi ko'proq kuzatiladi. Bu esa kasallikni erta bosqichda aniqlashni murakkablashtiradi hamda davolash samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Bolalarda o'pka o'smalarining kelib chiqishida genetik omillar, embrional rivojlanishdagi buzilishlar, ekologik muhitning salbiy ta'siri va immun tizimining yetarlicha shakllanmaganligi muhim rol o'ynaydi. Kasallikning klinik belgilarining noaniqligi va boshqa nafas yo'llari kasalliklariga o'xshashligi sababli, u ko'pincha kech tashxis qilinadi.

Mazkur mavzuni o'rganishdan maqsad – bolalarda o'pkaning o'sma kasalliklarining etiologiyasi, patogenezi, klinik kechishi, diagnostikasi va zamonaviy davolash usullarini keng yoritishdan iborat. Bu esa kasallikni erta aniqlash, to'g'ri tashxis qo'yish va samarali davolash choralarini belgilashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Bolalarda o'pka o'smalari kattalarga qaraganda ancha kam uchraydi va ularning aksariyati **yaxshi sifatli (benign)** yoki boshqa a'zolardan o'tgan **metastazlar** bo'ladi.

Bolalarda uchraydigan o'pka o'smalari asosan quyidagi turlarga bo'linadi:

Yaxshi sifatli o'smalar (Benign)

Ular sekin o'sadi va boshqa a'zolarga tarqalmaydi, ammo nafas yo'llarini siqib qo'yishi mumkin:

- **Gartomalar:** O'pkaning o'z to'qimalaridan noto'g'ri shakllangan o'smalar.
- **Adenoma:** Bezli to'qimalardan hosil bo'ladi va ko'pincha bronxlarda joylashadi.
- **Fibroma va Lipoma:** Biriktiruvchi yoki yog' to'qimasidan kelib chiquvchi o'smalar.

Xavfli o'smalar (Malignant)

Bolalarda birlamchi (o'pkadan boshlanuvchi) xavfli o'smalar juda kamyoq:

- **Plevropulmonar blastoma:** Ko'pincha erta yoshdagi bolalarda uchraydigan tajovuzkor o'sma.

- **Karsinoid o'smalar:** Bronxlarda paydo bo'lib, nafas qisishi yoki qon tuflashga sabab bo'lishi mumkin.

- **Metastatik o'smalar:** Bolalarda ko'pincha osteosarkoma (suyak saratoni) yoki Vilms o'smasi (buyrak saratoni) o'pkaga metastaz beradi.

Asosiy belgilari

Bolada o'sma borligini darhol aniqlash qiyin, chunki belgilari shamollashga o'xshab ketishi mumkin:

- Davomli, davolanishga qiyin bo'lgan yo'tal.
- Nafas qisishi yoki xirillash.
- Tez-tez qaytalanuvchi pnevmoniya (zotiljam).
- Ko'krak qafasidagi og'riq va holsizlik.

Tashxislash va Davolash

Tashxis qo'yish uchun Respublika ixtisoslashtirilgan onkologiya va radiologiya ilmiy-amaliy tibbiyot markazi kabi muassasalarda Rentgen, KT (kompyuter tomografiyasi) va bronxoskopiya tekshiruvlari o'tkaziladi.

Davolash choralari:

1. **Xirurgik aralashuv:** O'smani jarrohlik yo'li bilan olib tashlash (yaxshi sifatli o'smalarda asosiy usul).

2. **Ximioterapiya va Nur terapiyasi:** Xavfli o'smalar yoki metastazlarda qo'llaniladi.

Bolada uzoq vaqt davom etadigan yo'tal yoki nafas qisilishi kuzatilsa, mutaxassis shifokor ko'rigidan o'tish tavsiya etiladi.

Xulosa: Bolalarda o'pkaning o'sma kasalliklari pediatriyada nisbatan kam uchraydigan bo'lsa-da, ular yuqori xavfli va murakkab kechuvchi patologiyalar qatoriga kiradi. Ushbu kasalliklarning o'ziga xos jihati shundaki, ko'pincha klinik belgilarining noaniqligi va boshqa nafas yo'llari kasalliklariga o'xshashligi sababli erta bosqichlarda aniqlash qiyin kechadi. Natijada, ko'plab hollarda kasallik rivojlangan bosqichda tashxis qilinadi, bu esa davolash samaradorligini pasaytiradi va prognozni og'irlashtiradi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, bolalarda o'pka o'smalarining asosiy qismini ikkilamchi, ya'ni metastatik o'smalar tashkil etadi. Bu esa organizmda mavjud bo'lgan boshqa malign o'choqlarning o'z vaqtida aniqlanmasligi yoki yetarli darajada davolanmasligi bilan chambarchas bog'liq. Birlamchi o'pka o'smalari esa kam uchrasa-da, ular ham jiddiy klinik ahamiyatga ega bo'lib, o'z vaqtida aniqlanishi va differensial tashxis qilinishi muhimdir.

Kasallik etiologiyasida genetik moyillik, prenatal va postnatal davrdagi salbiy omillar, atrof-muhit ifloslanishi, radiatsion ta'sirlar hamda immun tizimining yetarli rivojlanmaganligi muhim rol o'ynaydi. Shu sababli profilaktika choralari ishlab chiqishda ushbu omillarni inobatga olish, sog'lom turmush tarzini shakllantirish va bolalarni muntazam tibbiy ko'rikdan o'tkazish muhim hisoblanadi.

Diagnostika jarayonida zamonaviy instrumental usullarning o'rimi beqiyosdir. Rentgenologik tekshiruvlar, kompyuter tomografiya (KT), magnit-rezonans tomografiya (MRT), bronxoskopiya hamda gistologik tekshiruvlar yordamida o'smaning turi, joylashuvi va tarqalish darajasi aniq baholanadi. Ayniqsa, kompleks yondashuv tashxisning aniqligini oshiradi va to'g'ri davolash taktikasini tanlash imkonini beradi.

Davolash masalasida individual yondashuv muhim ahamiyat kasb etadi. O'smaning turi va bosqichiga qarab jarrohlik aralashuvi, kimyoterapiya va nur terapiyasi kompleks tarzda

qo'llaniladi. So'nggi yillarda nishonli (target) terapiya va immunoterapiya kabi zamonaviy usullar ham amaliyotga joriy etilib, davolash samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda.

Shuni alohida ta'kidlash lozimki, kasallikning prognozi ko'p jihatdan erta tashxis qo'yilishiga bog'liq. Erta aniqlangan hollarda davolash natijalari ancha ijobiy bo'lib, bemorning hayot sifati va umr davomiyligini sezilarli darajada yaxshilash mumkin.

Umuman olganda, bolalarda o'pkaning o'sma kasalliklari muammosi keng qamrovli yondashuvni talab etadi. Bu jarayonda pediatrlar, onkologlar, pulmonologlar va boshqa mutaxassislarning o'zaro hamkorligi muhim o'rin tutadi. Ilmiy izlanishlarni yanada chuqurlashtirish, zamonaviy diagnostika va davolash usullarini keng joriy etish orqali ushbu kasalliklarning salbiy oqibatlarini kamaytirish va bolalar salomatligini mustahkamlash mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Nelson Textbook of Pediatrics – Kliegman R., St. Geme J. va boshqalar. Bolalar kasalliklari bo'yicha eng asosiy qo'llanmalardan biri.
2. Pediatric Oncology: A Comprehensive Guide – Pizzo P.A., Poplack D.G. Bolalar onkologiyasi bo'yicha mukammal manba.
3. World Health Organization (WHO) – Bolalar onkologiyasi va o'pka kasalliklari bo'yicha rasmiy hisobotlar va tavsiyalar.
4. American Cancer Society – Saraton kasalliklari epidemiologiyasi va davolash usullari bo'yicha ma'lumotlar.
5. National Cancer Institute – O'pka o'smalari va pediatrik onkologiya bo'yicha ilmiy tadqiqotlar.
6. Clinical Pediatric Oncology – Sutow W.W., Vietti T.J., Fernbach D.J. Bolalarda o'sma kasalliklari haqida klassik qo'llanma.
7. European Society for Paediatric Oncology – Bolalar onkologiyasi bo'yicha Yevropa tavsiyalari.
8. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi – pediatriya va onkologiya bo'yicha milliy klinik protokollar.
9. Axmedov M., Karimov Sh. – **Pediatriya asoslari** (o'quv qo'llanma), Toshkent, 2020.
10. Yuldashev B., Raximov A. – **Onkologiya** (o'quv qo'llanma), Toshkent, 2019.